

Bojiš se, da je ne užališ,
in prosiš jo in hvališ
za dar, ki rada ti ga da,
ker te pozna moža . . .

O, bodi ti!

Oton Zupančič.

V zelenih lesih.

V zelenih lesih, polnih tihega šumenja,
sem srečal jo, kjer jagode se rdeče
skrivnostno smejejo v mahovju,
ko skozi veje dan je trepetal.
V zelenih lesih, polnih šelestenja,
govoril sem besede ji drhteče
in bila je kot lilija v vodovju,
ko v daljo jo zanaša val.

In bila je kot mak, ki rdi pod solncem,
ko sem poljubil usta ji koralna
in strepetal sem poln stobarvnih sanj.

V zelenih lesih, polnih šepetanja,
so prišla v naju hrepenenja daljna
in čula sva, kako se vrhu vrh priklanja
in v les prišel je čar, da ves le misli nanj —

V zelenih lesih so objele
me roke snežnobeke.
Od njiv šumel je žitni klas,
od polj brnel je koscev glas,
nebo je lilo v les sijaj blesteč.
Molčala sva v brezmejnost hrepeneč —
in v dalji se smejal je Pan.

Vojeslav Molè.

Izza kongresa.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

Šestnajsto poglavje.

Umiral je kongres! Svojo nalogo je dovršil in pravzaprav ničesar več delati ni imel. Najprej so bili z avstrijskimi bajoneti potlačili svobodno gibanje v Neapolju ter pritrdili tolstega Borbona za nekaj časa na starem in trohnelem prestolu obeh Sicilij. Zategadelj je neapoljski kralj prvi uredil svoje kovčge ter odrinil iz Ljubljane. Bržkone je komaj čakal tega trenutka, ker se s svojim zetom nista posebno ljubila, še manj pa s cesarico, ki, dasi je sama stopila v zakon s starim možem — katerega je pri vsem tem s svojo ljubosumnostjo precej mučila — ni mogla odpustiti neapoljskemu veličanstvu, da se je na stara svoja leta pozakonil z mlado žensko, ki niti njegove vrste ni bila. Ni dvojbe, kralj Ferdinand je z veseljem odpotoval k svojim nezvestim podanikom in k svojemu sinu, ki je tedaj po Evropi slovel za prvega revolucionarja! Gospa Floridia je odšla še pred njim, kar se je Ljubljančanom umevno videlo, ker vendar ni spodobno, če bi se mož in ženska, katera nista v zakonu, vozila v enem in tistem vozu, in še tako daleč, kakor je od Ljubljane do Neapolja, kamor se potuje čez dolge hribe in skozi še daljše doline!

Tudi upor v Piemontu so hitro zadušili. Ako bi v tem pogledu ne bile avstrijske čete zadoščale, je zaukazal car Aleksander, da se je zbirala v kongresni Poljski mogočna armada, katera naj je čez avstrijske zemlje krenila nad sardinske upornike. Pa so zadoščale avstrijske čete! —

Dela torej ni bilo in kongres je umiral! Vladarji so po svoje preganjali čas: odlikovali so se med sabo z redovi. Tako je na primer cesar Franc neapoljskega kralja obenem ovenčal z velikim križem Leopoldovega reda in reda sv. Štefana. Ali ruski car ga je še presegel, ko je podelil Francu Modenskemu red sv. Andreja, sv. Aleksandra in sv. Ane. Vse obenem! Posebno radi so se visoki gospodje zabavali s streljanjem ptičev. Jahali so na Golovec — auf

den Kahlberg — ter ondi prežali na ptiče in jih pobijali in se kratkočasili — durch das Vogelschiessen mittelst der Falken! Včasih so se zbrali v glorijetu v Mestnem logu ter imeli ondi svoj — dejeneur. Da so se dajali javnosti lepi zgledi, je poklical avstrijski cesar svojega in svoje soproge izpovednika z Dunaja. Bila sta to patra Schopp in Job. Ko je bila cesarska dvojica izpovedana, ju je v Šenklovžu škof Avguštin lastnoročno obhajal, in kronika nam pripoveduje, da pobožna Ljubljana še ni bila kmalu tako srečna kakor tisti dan!

Cesar Franc je tuintam lovil na močvirju — mit Juchtenstiefeln angetan; car Aleksander je pa pohajkoval po mestu, kakor pravi kronist, v ponižni, modri nemški suknji, ogovarjal ljudi ter se zanimal za slovenski jezik — für den hiesigen, krainerischen, slavischen Dialekt.

Vmes so gospodje — v prvi vrsti radi dolgega časa — obiskovali javne zavode. Danes je obiskal naš cesar botanični vrt, jutri pa je prišla cesarica na Grad, kjer je bila tedaj kaznilnica. Car Aleksander si je ogledal vojaško bolnico in preskrbovališče, dočim je Franc Modenski prav rad zahajal v vojaško odgojevališče, kjer so se moralisti dečki vaditi in vežbati pred njim. O vseh teh obiskih je tedanja Laibacher Ztg., ki takrat, in naj se je od lojalnosti cedila, ni bila uradno glasilo, poročala z globoko vdanostjo ter pisala o gorečnosti visokih vladarjev, kateri se za vse in tudi za najmanjšo stvarco po očetovski brigajo. Meščanček ljubljanski je bil docela prepričan, da vsi navzočni „najboljši“ monarhi kar spati ne morejo, in sicer radi preobilih poslov!

Naposled so ti dobri monarhi pričeli odhajati. Ljubljančanom se je nudila prilika pasti radovednost, ko so dolge vrste v četrter vpreženih voz zapuščale mesto. Na drugo stran pa so se poživili razgovori po različnih gostilnah, ker je hotelo vse vedeti, kake darove je odhajajoči suveren delil pri svojem odhodu. Marija Lopašičeva v Gosposkih ulicah, pri kateri je stanoval kralj Ferdinand s svojo vojvodinjo, je dobila prstan z briljanti — einen schönen Brillantenring. O tem prstanu se je razpravljalo po vseh ljubljanskih gostilnah, a končna sodba je bila, — da je gospa Lopašičeva dobila premalo. Izražali so se prav resni dvomi, bode li tisti del stanovanja, kjer sta prebivali vojvodinja in njena hčerka-princesinja, še kdo v najem vzeti hotel. Dosti jih je bilo, ki bi tam ne bili hoteli stanovati, in to tudi brezplačno ne!

Vojvod Franc iz Modene se je že bolje obnesel. V Ljubljani je bil priljubljen in tudi njemu se je bilo prikupilo mesto. Trikrat

je odpotoval, a trikrat se je zopet vrnil. Kakor je bolj poučenim znano, je tičal v zlatih mrežah zlatih las ter se naslajal s poljubi, katerih bi Dantejeva Beatrice sladkejših ne bila mogla dajati. Na livadah te ljubezni dandanes še nobenega imena imenovati ne smemo! Stanoval je, kakor smo že povedali, pri grofu Vajkartu Turjaškem na Nemškem trgu. Dasi je imel dosti manjše „kraljestvo“ od debelega Ferdinanda, je bil vendar mnogo radodarnější. Ko je zadnjič odhajal iz Ljubljane, je zlatih darov kar deževalo na obitelj grofa Turjaškega.

Kronika pripoveduje, da je dobil grof Vajkart Turjaški prstan z briljanti; grofica mati in hči kontesa sta dobili vsaka koljé in mladi gospodiči grofi vsak uro repetirko. Še celo hišni duhovnik ni bil pozabljen, dobil je zlato tabatijero.

Največjo pozornost so vzbujali darovi ruskega cara. Med obdarovanimi se je na prvem mestu nahajal škof Avguštin, prejel je naprsni križ z zlato verigo, kar je bilo po kronistovem mnenju vredno pet do šest tisoč goldinarjev. O tem daru so se vneli živi prepiri, je li katoliškemu škofu dovoljeno nositi dar, ki je nekako cerkvenega značaja, ki pa je izhajal iz rok očitnega krivoverca. Veliko se je govorilo pro in contra, posebno ženske so bile proti temu, da bi prihajal škof v katoliško cerkev s križem, katerega mu je podaril človek, ki sodnji dan ne more drugam kakor v pekel. Prepir je odločil škof sam: prihodnjo nedeljo je imel propoved v svoji katedrali, a na prsih se mu je lesketal ruskega cara zlati križ. Pobožno ženstvo ni od takrat več ljubilo škofa Gruberja in v svoje zadoščenje je še doživelo, da je bil poklican za nadškofa v Solnograd. Bila je to posledica ljubljanskega kongresa, na katerem se je bil Avguštin Gruber prav zelo prikupil cesarici Karolini in knezu Metternichu! In take protekcije nekaj veljajo in to posebno še pri imenovanju škofov in kardinalov.

Tako je ljubljansko meščanstvo neprestano živelo v živahnem razburjenju. Včasih je tudi kaj imenitnega pripotovalo. Prišel je nadškof Verhovac iz Zagreba, škof iz Vidma, oni iz Lodija; tudi beneški patrijarh, znani nemški poet Pyrker. Bilo je torej vedno kaj videti. Največ hrupa je povzročil dohod salernskega princa Leopolda, drugega sina kralja Ferdinanda, ki je bil oženjen z nadvojvodinjo Klementino, hčerjo cesarjevo. Ljubljancanom je belil glave, ker se ostentativno ni hotel udeležiti mrtvaške maše' po pokojni cesarici Ludoviki, dasi je bil čil in zdrav, ter je takoj po maši obiskal ruskega cara v škofijskem dvorcu. To vse je vplivalo, da je princ

Leopold v hipu postal nepriljubljen pri Ljubljančanih. Ti so bili v tisti dobi hiperlojalni. Pravi tip takega lojalnega meščana je bil Henrik Costa. V predgovoru k svoji kroniki o ljubljanskem kongresu piše:

„Ne poznam višje sreče, nego ljubljene domovini pod varstvom modre in previdne vlade po svojih močeh služiti in koristiti.

To kakor tudi pospeševanje podložniške ljubezni do pre-dobrega in preljubečega deželnega očeta imam za svojo in vsakega državljana prvo in sveto dolžnost. Naj bi tudi moje delce (kronika o kongresu) dokazovalo, kako se Kranjec trudi, da bi mi-lost in naklonjenost najboljšega deželnega očeta z neizbrisljivimi občutki spoštovanja, ljubezni in hvaležnosti poplačeval ter te ob-čutke presajal tudi na pozne potomce!“

Tak je bil rod tedaj, in prav malo jih je bilo, kateri bi bili le v mislih hoteli grešiti proti lojalnosti, ko se je približeval konec kongresnih razprav ter se tako bližal trenotek, da bodeta najboljši deželni oče in najboljša deželna mati zapustila mesto!

Nikjer pa pojemajoči kongres ni tako vplival kakor pri Češkovih. Takoj po plesu so že bile velike sitnosti, ker se je celo mesto menilo o tem, da je konec med Andrejem in Fino. Vsak bi bil rad izvedel natančnejše vzroke. Najboljše prijateljice so prihajale v hišo, ne toliko iz radovednosti nego iz hudobije, da bi se pasle ob zadregi matere Elize. Pa le-ta se je čvrsto branila: da je Fina še premlada, da je Smole itak človek, o katerem se ne ve, bode li dober zakonski mož ali ne. Tudi se je namigavalo, da rad zapravlja in da sploh ne kaže trdnega značaja, na katerem temelji sreča vsakega zakona. Istotako se je grajalo, da je mladenič, dasi je bil že ženin, prerad zahajal k Židanovim na Poljane, kar ga nevestini materi nikakor ni moglo priporočati.

„Končno“, je odgovarjala gospa Eliza, „je bila božja volja tako in nam Češkovim je prav. Bo že Bog dal novega ženina in gotovo bode boljši, nego je bil oni, katerega smo izgubili!“

Nekaj skrivnostnega je tičalo v tem odgovoru matere Elize, in prijateljice so se prepričale, da je dogodki niso potrli in da se ne nahaja v nikakih zadregah, katere bi ji bile dobre prijateljice prav iz srca privoščile. Tudi deklica ni bila posebno poparjena. Nekoliko bledih lic je bila in včasih se je nekoliko zamislila. Parkrat jo je ogovoril mladi knez na ulici in enkrat jo je še celo spremljal po Latermanovem drevoredu. Ljubljanske gospe so to opazile in skoraj se je pričelo širiti mnenje, da se bode iz tega kaj razvilo, ker se

je mladi aristokrat, kadar je bil v družbi z dekletom, kazal zaljubljenega od nog do svojih črnih las. Gospa Češkova pa bi bila prisegla, da ji mladi Neri Corsini postane zet in da bode cvetoča ji hči kakor kneginja svoj čas hodila po cvetoči Toskani.

Govorila ji je: „Pošten je, zategadelj ne more več nazaj! Zaljubljen je, in zatorej smemo pričakovati, da nas v kratkem obišče stari knez ter poprosi v imenu svojega sina za tvojo roko!“

Vsak dan so pričakovali, da vstopi Neri Corsini, oče, s svečanim obrazom in v modrem fraku, kakor se spodobi pri takih prilikah. Dan za dnevom je potekel, ali kneza ni hotelo biti.

Kakor strela pa je mater in hčer vžgala vest, katero je hišna prinesla domov dne 27. marca. Strežaj ji je povedal, da pri Corsinijevih polnijo kovčege in da drugi dan ob eni odpotujeta oče in sin proti laški meji.

Še tisto popoldne sta čakali — a brezuspešno. Nato sta jokali in vzdihovali vso noč. Ko do desetih drugega jutra ni bilo ne slovesnega obraza, ne modrega fraka, je storila gospa Eliza energičen korak. Oblekla si je sivo svilnato obleko ter odjadrala kakor vojna ladja, katera je pripravljena vsak mah sprožiti svoje topove, v stanovanje kneza Nerija Corsinija. Odkloniti seveda je ni mogel!

Ko je vstopila, je sedel toskanski državni svetnik pri pisalni mizi. Nekaj je pisal. Suh možiček je imel plešasto glavo. Ceremonijozno je vstal ter ji hitel nasproti.

„Oj,“ je vzklikni v slabi nemščini, „naša izvrstna hišna gospodinja!“

Molil ji je par prstov nasproti, nato pa ji je primaknil stol, da je sedla.

„Sam sem hotel priti,“ je govoril iskreno, „da bi se dobri svoji gospodnji zahvalil za udobnosti, katere sem bogato užival v njeni gostoljubni hiši! Ali mi diplomatje smo sužnji kongresa in v delu umiramo!“

Ta fraza mu je tako ugajala, da jo je ponovil: „V delu umiramo in sužnji kongresa smo!“

V stiski je vprašala: „Svetlost, odpotujete?“

„Danes ob eni! Veliki vojvod me kliče v Fierenco!“

„In gospod sin?“ je vprašala dalje.

Starec se je začudil: „Moj Enriko? — Z mano se odpelje. Gotovo!“

Da ni bila razburjena, bi bila opazila, da se je njegovi svetlosti podaljšal obraz. Dostavil je še: „Kaj hoče on v Ljubljani?“

584 Vladimir Levstik: Oči. — A. Gradnik: Ti si ko mirno, širno morje.

Ta dostavek ji je zvenel nekako zaničljivo na uho. Ker je bila jako ponosna ženska, se je vzbudila ošabnost v nji. Odgovorila je pikro: „Da je pošten, bi tako ne odhajal iz Ljubljane!“

Polovica velega obraza se je skrila za široko kravato:

„Odpustite, gospa, če ne umejem vaših besed! Pošten, pošten pa je vsak Neri Corsini!“

„Svetlost,“ je nadaljevala odločno, „znano vam mora biti, da se je gospod sin približal moji hčeri, da ji je govoril besede, katere so ji zmedle glavo ter jo spravile v javno govorico.“

Zavrnil jo je ironično: „Preslabo ste pazili na svojo hčer, gospa Češkova!“

(Dalje prihodnjič.)

Oči.

Otrok, ne prosi me z očmi!
Zaman gore ti v mladi strasti:
več tabor trdni ne stoji
in tabor več ne more pasti.

O, molim jaz očesi dve:
v globino duše sta zastrti
in v njih solzé ponosne spe. —
O, molim jaz očesi smrti . . .

Vladimir Levstik.

Ti si ko mirno, širno morje . . .

Ti si ko mirno, širno morje.
Jaz pa sem kakor ljut orkan,
ki morju razdivjá valove.
Orkan, kjer on je, tja navzgor je
dviguje in, moči pijan,
odpre srebrne mu gradove,
in kar je biserov v dnu vod,
jih zmeče na blesteči prod.

A. Gradnik.